

Ірина Дорож

ORCID 0000-0003-4792-7025,

кандидат педагогічних наук, старший викладач

кафедри теорії та методик початкової освіти,

Кам'янець-Подільський національний

університет імені Івана Огієнка

Олена Довгань

ORCID 0000-0002-1295-8289,

асистент кафедри теорії та методик початкової освіти,

Кам'янець-Подільський національний

університет імені Івана Огієнка

ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ З УРАХУВАННЯМ ЗАСАД СТАЛОГО РОЗВИТКУ ТА НАЦІОНАЛЬНО-КУЛЬТУРНОГО ВИМІРУ БАЧЕННЯ ПРИРОДИ ІВАНА ОГІЄНКА

У статті обґрунтовано необхідність переосмислення підходів до формування екологічної компетентності молодших школярів у контексті Нової української школи з урахуванням засад сталого розвитку та національно-культурного виміру бачення природи Івана Огієнка. Наголошено, що сучасні освітні процеси мають спрямовуватися не лише на засвоєння знань про довкілля, а й на виховання ціннісного ставлення до природи, розвиток екологічної свідомості та відповідальної поведінки. Показано, що інтеграція ідей І. Огієнка у сучасну екологічну освіту сприяє формуванню духовно зрілої, морально відповідальної особистості, здатної до гармонійної взаємодії з природою. Здійснено аналіз програм Нової української школи та визначено напрями їх збагачення культурно-ціннісними компонентами, пов'язаними з національною традицією бачення природи. Обґрунтовано, що формування екологічної компетентності потребує синтезу науково-природничих, етичних і духовно-культурних аспектів навчання.

Ключові слова: екологічна компетентність, Нова українська школа, сталий розвиток, екологічна освіта, духовність, Іван Огієнко, національно-культурні традиції, ціннісне ставлення до природи.

Постановка проблеми. Сталий розвиток нині є однією з ключових концепцій освіти, оскільки він забезпечує баланс між економічним прогресом, соціальним благополуччям і збереженням довкілля. Глобальні виклики, такі як зміна клімату, виснаження природних ресурсів, деградація екосистем та соціальна нерівність, вимагають комплексного підходу до навчання і виховання молодших школярів. Традиційні підходи до навчання та господарювання дедалі частіше виявляють свою неефективність, адже вони орієнтовані на короткостроковий результат і не враховують довгострокових наслідків.

Особливе значення питання сталого розвитку набуває у початковій освіті, оскільки саме школа формує світогляд майбутніх поколінь. Виховання у дітей екологічної компетентності передбачає розвиток ціннісного та відповідального ставлення до природи, уміння раціонально використовувати ресурси, а також здатності мислити економічно та гуманістично. Інтеграція принципів

сталого розвитку та національно-культурного бачення природи Івана Огієнка дозволяє поєднати екологічні знання з морально-етичними та культурними цінностями. Сучасні міжнародні документи, зокрема «Цілі сталого розвитку ООН» [17], наголошують на необхідності включення принципів сталого розвитку в усі сфери життя, особливо в освітній процес.

А отже, формування екологічної компетентності молодших школярів з урахуванням засад сталого розвитку та національно-культурного виміру бачення природи Івана Огієнка сприяє підготовці свідомих громадян, здатних приймати виважені рішення на користь суспільства й довкілля, та закладає основу для нової культури життя, де пріоритетами є відповідальність, гуманізм і гармонія людини з природою.

Початкова школа відіграє ключову роль у становленні особистості, адже саме в цей період формуються світогляд, моральні цінності та моделі поведінки. Початкова освіта закладає фундамент екологічної культури й економічної відповідальності, що визначатимуть майбутні рішення людини.

«Навчання не лише розширює знання учнів про природу, але й формує в них глибоке розуміння взаємозв'язку людини та довкілля, стимулюючи відповідальність за збереження природних ресурсів» [12].

Вплив екологічних умов на розвиток усіх сфер суспільного життя є очевидним і загально визнаним. Сьогодні проблема сталого розвитку посідає важливе місце як у зовнішній, так і у внутрішній політиці багатьох держав. Активна увага, яку їй приділяють у науковому середовищі, свідчить про її високий рівень наукової та політичної актуальності. Особливістю цієї проблеми є те, що її значущість і напруженість з часом не зменшуються, а навпаки – зростають, попри те, що питання сталого розвитку активно обговорюється та підтримується урядами, науковцями, громадськими організаціями та широким загалом населення у всьому світі.

Серед авторів, які вивчають різні особливості сталого розвитку, як зарубіжні, так і вітчизняні вчені: Т. Байбар, О. Біда, Л. Браун, Б. Буркинський, Т. Боуман, І. Вефф, Т. Васютіна, Гарднер, С. Герасимов, М. Даценко, Н. Картер, С. Коберник, Н. Коваль, Д. Кортен, В. Кухар, Ш. Лиле, О. Майданик, Д. Медоуз, О. Осауленко, В. Степанов, О. Царенко, С. Оперман, І. Серенелла, Г. Стедж, Г. Пустовіт, Н. Пустовіт, Г. Френч, О. Черкас, В. Шевчук.

Л. Мельник вважає, що «сталий розвиток можливий завдяки постійному виходу системи зі стану рівноваги» [7]. В. Шевчук визначає його як «гармонійний процес, що поєднує збалансоване економічне зростання, задоволення суспільних потреб та збереження природно-ресурсного потенціалу» [15]. Серед значущих ініціатив варто відзначити Програму ЄС з екологічної освіти для сталого розвитку, розроблену Європейською Комісією з метою впровадження екологічних тем у навчальні курси, а також глобальну освітню програму ЮНЕСКО [16], що підтримується країнами Європи й спрямована на інтеграцію ідей екологічної стійкості у національні системи освіти. У цьому контексті важливим документом є Європейська зелена угода (2020), спрямована на досягнення кліматичної нейтральності до 2050 року та орієнтована на активне поширення знань про екологічну сталість серед освітніх закладів. Додатково слід відзначити рекомендації OECD, які закликають адаптувати освітні програми відповідно до актуальних екологічних викликів [13].

Проблематика екологічної освіти знайшла відображення в низці українських нормативно-правових документів, серед яких Державний стандарт початкової освіти [1], який підкреслює важливість формування в учнів екологічної ком-

петентності з першого класу, вказує, що учні мають розуміти природу як цінність та усвідомлювати потребу в її збереженні. Метою є формування знання про живу і неживу природу, її взаємозв'язки, вплив людини на довкілля; виховувати в дітей почуття відповідальності за збереження природного середовища та природних багатств рідного краю. Особливий акцент робиться на дбайливого ставлення до природи, розумінні принципів раціонального використання природних ресурсів.

У межах концепції Нової української школи (НУШ) екологічна компетентність розглядається як одна з ключових, що сприяє формуванню відповідального громадянина, здатного до усвідомленого ставлення до природи і прийняття екологічно виважених рішень [5]. Концепція НУШ акцентує увагу на тому, що освіта має готувати дітей не лише до навчання, а й до життя в суспільстві, що цінує сталий розвиток – гармонійне співіснування людини і природи; визначає сталий розвиток як процес, що забезпечує потреби сучасного покоління без шкоди для можливостей майбутніх поколінь задовольняти власні потреби; прагне, щоб діти вже в початковій школі отримували навички критичного мислення, екоосвідомості, уміння працювати в команді задля досягнення спільної мети – збереження природи і раціонального використання ресурсів; робить акцент на міждисциплінарність: через інтегровані курси, проекти, дослідницьку діяльність діти навчаються піклуватися про довкілля; важливою є ідея, що сталий розвиток – це не лише екологія, а й економічна і соціальна складові [5].

У зазначених актах визначено основні завдання педагогічного процесу: забезпечення умов для пізнання природи, формування позитивного емоційного ставлення до навколишнього середовища, стимулювання пізнавальної активності учнів, виховання відповідальності за стан довкілля та залучення школярів до практичної природоохоронної діяльності. Наголошується, що досягнення високого рівня екологічної культури можливе лише через ефективну екологічну освіту.

Попри наявність екологічного компоненту у змісті навчальних предметів, у шкільній практиці все ще переважає когнітивно-інформативний підхід, який зосереджується на передаванні знань про природу без достатнього ціннісного осмислення її образу. Такий підхід обмежує можливості формування екологічної свідомості як цілісного світоглядного явища. Переосмислення змісту екологічної освіти має відбуватися у напрямі інтеграції знанневих, діяльнісних і духовно-ціннісних компонентів, що узгоджується із засадами сталого розвитку [16].

Підходи сталого розвитку в освіті ґрунтуються на усвідомленні взаємозв'язку екологічного, соціального та економічного вимірів людського буття. Освітній процес має формувати здатність до екологічно відповідальної поведінки, співчуття до природи, розуміння цінності життя у всіх його формах. Відповідно до Цілей сталого розвитку ООН [14], освіта має виховувати свідомих громадян, спроможних робити вибір на користь сталого майбутнього.

Філософське осмислення природи в українській культурі, зокрема у творчій спадщині Івана Огієнка, дає підстави говорити про необхідність поєднання екологічної освіти з духовно-моральним вихованням. Учений підкреслював, що «ставлення людини до природи – це мірило її духовної культури» [8]. У його розумінні природа є не лише середовищем існування, а й священним простором життя, у якому проявляється Божественна гармонія. Такий підхід дозволяє розглядати екологічну компетентність не лише як знанневий компонент, а як складову духовної зрілості особистості.

Актуальність нашого дослідження зумовлена необхідністю переосмислення та використання спадщини Івана Огієнка для формування екологіч-

ної компетентності та впровадження ідей сталого розвитку в освітніх процесах для учнів початкових класів в умовах Нової української школи.

Метою нашого дослідження є обґрунтувати необхідність переосмислення підходів до формування екологічної компетентності концепцією (Нова українська школа) із засадами сталого розвитку, поєднавши глибоке розуміння образу природи (за І. Огієнком).

Виклад основного матеріалу. «Сталий розвиток – це концепція, що передбачає гармонійне поєднання економічного зростання, соціального прогресу та збереження навколишнього середовища» [11]. Його основна ідея полягає у задоволенні потреб сучасного покоління без загрози для можливостей майбутніх поколінь забезпечувати власні потреби. Іншими словами, це розвиток, що не виснажує природні ресурси, не порушує екологічну рівновагу й водночас сприяє добробуту людей.

У ХХІ столітті сталий розвиток набув статусу глобального пріоритету. Це зумовлено такими викликами, як зміна клімату, виснаження природних ресурсів, зростання соціальної нерівності, урбанізація та глобалізаційні процеси. Сучасне суспільство усвідомлює, що подальший економічний прогрес не можливий без збереження природного середовища та формування справедливих соціальних умов. Саме тому сталий розвиток став інтегрованою основою політики багатьох держав і міжнародних організацій.

Екологічна свідомість є інтегрованою характеристикою особистості, що поєднує знання про довкілля емоційно-ціннісне ставлення до природи та готовність до екологічно відповідальної поведінки [3]. Молодший шкільний вік є сенситивним періодом для її формування, адже діти цього віку вирізняються емоційною чутливістю, схильністю до наслідування та високою пізнавальною активністю. Важливу роль у становленні екологічних цінностей відіграє сім'я, яка на власному прикладі формує у дітей моделі поведінки. Початкова школа, зокрема інтегрований курс «Я досліджую світ», створює умови для засвоєння екологічних знань через дослідницькі та практичні завдання. Доповненням до навчального процесу є позакласна діяльність – екологічні гуртки, проекти й акції, що дозволяють учням здобути досвід природоохоронної діяльності. А отже, системна взаємодія сім'ї, школи та соціального середовища закладає фундамент екологічної культури та формує відповідальне ставлення до природи, необхідне для реалізації принципів сталого розвитку.

Молодший шкільний вік є сенситивним періодом для розвитку екологічної грамотності: діти активно засвоюють нову інформацію через практичну діяльність, ігри та наслідування дорослих. Психологічні особливості цього віку – наочне мислення, емоційна сприйнятливність, потреба у конкретних прикладах – визначають ефективні педагогічні підходи.

У працях Івана Огієнка образу природи відводиться чимале місце. Природа розглядається у таких інтерпретаціях:

Природа як символ. Як духовне начало. Як «Книга Бога»/ «Біблія мала», як середовище, напівсвященне, через яке людина пізнає духовні істини. У деяких текстах, що аналізують його погляди, говорять про такі концепції:

Природа – це «Біблія мала», тобто живий текст творіння, у якому можна читати про Бога, Його дії і провід. (Цю призабуту метафору згадують у працях, які аналізують екологічне й духовне світосприйняття Огієнка).

Природні явища, зокрема вода, дощ, криниця та джерело, у творчості Івана Огієнка розглядаються не лише як елементи фізичного світу, а й як символи жит-

твої сили, оновлення, очищення та плодючості. У статті «Concept of water in the works of T. Hardy, I. Nechuilevytskyi and I. Ohienko: comparative study» зазначається, що «вода стає одним із центральних образів» [6], що поєднує матеріальний і духовний виміри буття. Як наголошує вчений, «якраз посеред землі, десь в Єрусалимі, знаходиться 'пуп (центр) землі', і з нього випливають усі річки та моря, і вертаються туди ж» [4, с. 40], через який «оживлюється земля й робиться вона родючою» За словами І. Огієнка (митрополита Іларіона), здавна люди помічали, що вода приносить природі велике благо, адже «оживлює землю й робить її плодючою» [4, с. 40]. Вона постає як окрема стихія, що наділяється родючою силою і в усіх культурах набуває сакрального змісту – «вода була скрізь обожувана, як море, озеро, річка, копанка, джерело, криничка, колодязь». Учений підкреслює, що «жива вода – це вода були джерельна, що такою часто зветься і в Старому Заповіті; вона була особливо цілюща, і сильно шанувалася в усіх Індоевропейських народів. Хто нап'ється правдивої живої води, той набуває собі великої сили, а коли був недужий, зцілювався. Таку воду пили, купалися в ній, або окроплювалися нею. Ці ж вірування були поширені й серед нашого народу» [4, с. 42].

І. Огієнко писав: «в народньому світогляді вода одухотворюється, і ми кажемо: Дощ іде (а не падає)» [4, с. 41], а «хмари вважаються за джерелом плодючої сили, тому так само були рано обожені. Походять вони з Неба, це збірник небесних вод, воздушний океан. Воду з річок подає до Неба великий смок, веселка чи райдуга (в Рай дуга): вода йде в хмари, а звідти падає дощем» [4, с. 43–44], наголошуючи на важливості кругообігу води у природі як вияву гармонії між небесним і земним початками, що забезпечує безперервність життя та символізує єдність природних і духовних процесів.

Природа як моральна й естетична школа.

Виховання через природу: зазначається, що автор вважав важливим елементом виховання ознайомлення з народними обрядами, які тісно пов'язані з природою – освячення води, квіток, нового меду, хати, криниці.

І. Огієнко писав: «який би бік життя ми не взяли, ми скрізь побачимо, що народ наш виявляє себе окремим, свосвідним народом, народом з самостійною культурою» [7, с. 21] і «народ український утворив свої звичаї, як от – родини, христини, похорон, свої вірування й переконання, утворив свої обставини життя» [7, с. 21].

Через такі символічні дії формувалося ставлення до природи як до святого простору, до якого людина повинна ставитися з повагою. Автор зазначав, що «вода – символ розмноження й парування, і таким уживається в наших ритуальних обрядах. Шлюбні в слов'ян часто бралися над водою. І взагалі парування відбувалося при воді» [4, с. 46], а «верба відганяє від хати злі сили й хвороби» [4, с. 55], надаючи виняткового значення природним об'єктам і рослинам. Ідеї І. Огієнка про сакральність природи, символічну роль води та рослин знаходять продовження в сучасній українській освіті: у програмах початкової школи передбачено вивчення тем, пов'язаних із рослинами-символами, народними обрядами та традиціями, що сприяє формуванню в учнів шанобливого, ціннісного ставлення до природного світу.

Природа як естетичний чинник. Стаття «Concept of water in the works of T. Hardy, I. Nechuilevytskyi and I. Ohienko: comparative study» ілюструє як образ води служить для втаємничення красвидів, передачі душевного стану персонажів [6].

А отже, природа – це не просто ресурс чи об'єкт, але школа моральності, краси й внутрішньої чуттєвості.

Природа у зв'язку з національною пам'яттю та землею-Батьківщиною.

Оскільки Іван Огієнко багато працював над темами національного духу, культури, рідної мови, *природа як рідна земля* часто стає образом домівки, рідного краю, і, водночас, символом зв'язку людини з корінням. Тому такими зрозумілими для нас є його слова: «Немає в людини нічого милішого над свою Батьківщину, над свою рідну землю. Де хто народився, де провів свої безтурботні дитячі роки, до тієї землі прив'язується усією душею своєю на ціле життя, а хто буває відірветься від своєї рідної землі, той мріє завжди про неї, про святість найбільшу», які вказують, що земля і природа стають частиною ідентичності народу й людини [9].

Думка про *природу як складову етнокультури*: «...природа, її ритми й символи формують світогляд нації...» висвітлюється в аналізі впливу світогляду на шкільне краєзнавство Волині [9].

Природа і моральна відповідальність, збереження як обов'язок людини.

У педагогічному контексті заслуговує уваги *поєднання духовного і природного у формуванні світогляду*, що передбачає моральну обережність до природи – не жорстке доминування, а співіснування. У публікації «Еліта українського духу» у газеті «День» Є. Сохацька згадує, як І. Огієнко, рецензуючи поезію Б.-І. Антонича, зазначає: «...а чи ж християнство, особливо первісне, забороняє злитись із природою? Чи ж Христос не кохав палко природу? Чи не найкраща його наука не зв'язана з горами, річкою та морем? Чи поет, що створив Псалтиря, не співає пісень природи? Чи Антонич забув сотні щирих подвижників-християн, що кидали світ цей та йшли на природу? Чому наші давні монастирі були положені в найпоетичніших містах? Тільки з пізнання величчя й краси природи глибоко пізнаємо свого Бога...» [10].

Природа трактується як національне багатство, сучасне покоління має усвідомлювати себе «частиною природи». Відчувати відповідальність за неї та долучатися до її «збереження й збагачення». І далі у прикінцевому твердженні статті читаємо: «Сьогодні, коли всі свідомі українські сили мусимо скупити для здобуття щастя нашому Народові, мусять наші поети взяти в цьому найвидатнішу роль. Нехай власне вони вогненним своїм словом запалять нам народного духа, освітять нашу путь грядущу й повернуть народ до кращої долі ...» [10].

Це означає, що збереження природи – це не технічне завдання, а морально-духовний виклик: людина повинна ставитися до природи, як до святого дару: з повагою, обережністю і відповідальністю, що не суперечить, а, навпаки підкреслює ідеї сталого розвитку та пріоритети НУШ.

У початковій школі інтегровані уроки є дієвим засобом формування комплексних компетентностей, що поєднують екологічну свідомість, економічну грамотність і практичні навички. Завдяки міжпредметним зв'язкам та активним методам – проєктній, дослідницькій, ігровій діяльності – учні вчаться системно мислити, аналізувати причинно-наслідкові зв'язки, приймати обґрунтовані рішення й відповідально ставитися до природних і соціальних ресурсів. Проєктне моделювання життєвих ситуацій, екскурсії та практичні завдання забезпечують перенесення знань у реальний контекст, сприяючи вихованню громадянської позиції та сталого розвитку. У результаті системного застосування таких підходів досягається ефективне «формування компетентностей сталого розвитку, одночасно розвиваючи екологічну свідомість, економічну грамотність та життєву компетентність молодших школярів. Такий підхід створює передумови для формування стійких навичок відповідальної поведінки, усвідомленого використання природних і матеріальних ресурсів та активної громадянської позиції» [2].

Формування екологічної свідомості та економічної грамотності молодших школярів ефективно реалізується через системне впровадження інтегрованих уроків у межах технологічної освітньої галузі, що поєднує міжпредметні зв'язки, практичні завдання та активні педагогічні методи. Застосування проєктної, дослідницької, ігрової діяльності, екскурсій і моделювання життєвих ситуацій сприяє розвитку критичного мислення, аналітичних умінь, соціальної відповідальності та здатності приймати обґрунтовані рішення в екологічних і економічних контекстах.

Технологічна освіта виступає платформою для практичного формування компетентностей сталого розвитку: учні проєктують і виготовляють еко-вироби, досліджують способи повторного використання матеріалів, моделюють системи економії води та енергії, аналізують наслідки власних рішень щодо ресурсозбереження. Такі види діяльності забезпечують поєднання наукового розуміння з реальним досвідом, формують екологічне мислення, економічну грамотність і відповідальне ставлення до довкілля, створюючи підґрунтя для свідомого й сталого способу життя.

Поєднання екологічних та економічних знань у межах технологічної освітньої галузі початкової школи виступає важливим чинником реалізації стратегічних цілей сталого розвитку. Практична реалізація інтегрованих підходів сприяє формуванню у дітей цілісної екологічної культури, економічної грамотності та відповідальної поведінки щодо використання природних та матеріальних ресурсів. Водночас акцентується необхідність подальших наукових досліджень та розробки методичних рекомендацій для ефективного впровадження таких інтегрованих програм у навчальний процес, що забезпечить підготовку молодших школярів до усвідомленого, відповідального та компетентного життя в сучасному соціо-економічному середовищі.

В умовах сучасної початкової освіти в процесі впровадження інтегрованого підходу до формування екологічної свідомості та економічної грамотності у початковій школі слід виокремити такі виклики освіти, як недостатнє методичне забезпечення педагогів, а також потребу у систематичній підготовці вчителів до інтеграції концепцій сталого розвитку в навчальний процес. Водночас перспективи розвитку даного напрямку є значимими і включають створення спеціалізованих освітніх комплексів та цифрових ресурсів, активізацію міжнародної співпраці, а також залучення соціальних партнерів, батьків і громади до реалізації освітніх проєктів. Такий комплексний підхід забезпечує можливість системного формування компетентностей учнів у сфері екології, економіки та технологій.

Висновки. Отже, формування екологічної компетентності у контексті Нової української школи потребує переосмислення існуючих підходів з урахуванням засад сталого розвитку та національно-культурного виміру багачення природи. Інтеграція ідей Івана Огієнка у сучасну екологічну освіту сприяє вихованню гармонійної, духовно багатой особистості, здатної мислити і діяти в інтересах збереження життя на Землі.

Список використаних джерел і літератури:

1. Державний стандарт початкової освіти. 2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/68-2019-п#Text>.
2. Довгань О. Формування компетентностей молодших школярів у контексті ідей сталого розвитку. *Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка*: збірник за підсумками звітної наукової конференції викладачів, докторантів і аспірантів. Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2025. Вип. 24.

3. Дорож І. А. Екологічна теорія як чинник формування здоров'язбережувальної компетентності молодших школярів. *Педагогічна освіта: теорія і практика*: збірник наукових праць / [гол. ред. Н. В. Бахмат]. Київ: Міленіум, 2024. Вип. 36 (1–2024). С. 103–111. URL: <http://pedosv.kpnu.edu.ua/article/view/311739>.
4. Лларіон, митрополит. Дохристиянські вірування українського народу: іст.-реліг. моногр. Київ: АТ «Обереги», 1992. 424 с.
5. Концепція Нової української школи. Київ: МОН України. 2016. URL: <https://osvita.ua/doc/files/news/520/52062/new-school.pdf>.
6. Крук А. А. Concept of water in the works of T. Hardy, I. Nechui-Levytskyi and I. Ohiienko: Comparative study. *Іван Огієнко і сучасна наука та освіта: серія філологічна*. 2021. Вип. XVIII. С. 76–83. URL: <http://ohiienko.kpnu.edu.ua/article/view/255916/252994>.
7. Мельник Л. Г. Поняття про сталій розвиток. Суми: Університетська книга, 2007. 442 с.
8. Огієнко І. Українська культура: коротка історія культурного життя українського народу. Київ: Абрис, 1995.
9. Рудницька Н. Ю. І. Огієнко і шкільне краєзнавство Волині. *Вісник Житомирського педагогічного університету*. 2002. № 9. С. 57–59.
10. Сохачька Є. Еліта українського духу. *День. Україна Incognita*. 2009. № 4. URL: https://day.kyiv.ua/article/ukrayina-incognita/elita-ukrayinskoho-dukhu-0?utm_source=chatgpt.com.
11. Тарасюк О. В. Теоретичні засади формування концепції сталого розвитку та її практична реалізація на сучасному етапі розвитку суспільства. *Економіка, управління та адміністрування*. 2025. № 1. С. 51–63.
12. Формування екологічної компетентності учнів початкової школи. Інформаційно-методичні матеріали з досвіду роботи РОСЧИСЛАВ Тетяни Вікторівни, вчителя початкових класів комунального закладу «Академічна гімназія Кропивницької міської ради» / за наук. редак. Т. О. Пашанової. Кропивницький: КЗ «КОІППО імені Василя Сухомлинського», 2024. 56 с.
13. Франчук Н. Екологічна освіта дітей: синергія українсько-європейських відносин: монографія / за ред. групи проекту Erasmus + Jean Monnet Module Project: 101085524 – EcoEdEU – ERASMUS-JMO-2022-HEITCH-RSCH «Ecological education of preschool and primary school children: a European approach»; І. Стахової, Н. Казьмірчук, І. Карук, Н. Баюрко. Вінниця: ТВОРИ. 2024. С. 84–123.
14. Цілі сталого розвитку та Україна. URL: <https://www.kmu.gov.ua/diyalnist/cilistalogo-rozvitku-ta-ukrayina>.
15. Шевчук В. Я. Макроекономічні проблеми сталого розвитку. Київ: Геопринт, 2006. 200 с.
16. UNESCO. Education for Sustainable Development Goals: Learning Objectives. Paris: UNESCO, 2020.
17. United Nations. Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development. New York: UN, 2015.

References:

1. Derzhavnyi standart pochatkovoї osvity. (2019). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/68-2019-n#Text>. (in Ukr.).
2. Dovhan, O. (2025). Formuvannia kompetentnosti molodshykh shkolariv u konteksti idei staloho rozvytku. *Naukovi pratsi Kamianets-Podilskoho natsionalnoho universytetu imeni Ivana Ohiiienka*: zbirnyk za pidsumkamy zvitnoi naukovoї konferentsii vykladachiv, doktorantiv i aspirantiv. Kamianets-Podilskiy: Kamianets-Podilskiy natsionalnyi universytet imeni Ivana Ohiiienka. Vyp. 24. (in Ukr.).

3. Dorozh, I. A. (2024). Ekolohichna teoriia yak chynnyk formuvannia zdoroviazberezhvalnoi kompetentnosti molodshykh shkolariv. *Pedahohichna osvita: teoriia i praktyka*: zbirnyk naukovykh prats / [hol. red. N. V. Bakhmat]. Kyiv: Milenium. Vyp. 36 (1–2024). S. 103–111. URL: <http://pedosv.kpnu.edu.ua/article/view/311739>. (in Ukr.).
4. Ilarion, mytropolyt (1992). Dokhrystyianski viruvannia ukrainskoho narodu: ist-relih. monohr. Kyiv: AT «Oberehy». 424 s. (in Ukr.).
5. Kontseptsiaia Novoi ukrainskoi shkoly. Kyiv: MON Ukrainy, 2016. URL: <https://osvita.ua/doc/files/news/520/52062/new-school.pdf>. (in Ukr.).
6. Kruk, A. A. (2021). Concept of water in the works of T. Hardy, I. Nechui-Levytskyi and I. Ohiienko: Comparative study. *Ivan Ohiienko i suchasna nauka ta osvita: seriia filolohichna*. Vyp. XVIII. S. 76–83. URL: <http://ohiienko.kpnu.edu.ua/article/view/255916/252994>. (in Ukr.).
7. Melnyk, L. H. (2007). Poniattia pro stalyy rozvytok. Sumy: Universytetska knyha. 442 s. (in Ukr.).
8. Ohiienko, I. (1995). Ukrainska kultura: korotka istoriia kulturnoho zhyttia ukrainskoho narodu. Kyiv: Abrys. (in Ukr.).
9. Rudnytska, N. Yu. (2002). I. Ohiienko i shkilne kraieznavstvo Volyni. *Visnyk Zhytomyrskoho pedahohichnoho universytetu*. № 9. S. 57–59. (in Ukr.).
10. Sokhatska, Ye. (2009). Elita ukrainskoho dukhu. *Den. Ukraina Incognita*. № 4. URL: https://day.kyiv.ua/article/ukrayina-incognita/elita-ukrayinskoho-dukhu-0?utm_source=chatgpt.com. (in Ukr.).
11. Tarasiuk, O. V. (2025). Teoretychni zasady formuvannia kontseptsii staloho rozvytku ta yii praktychna realizatsiia na suchasnomu etapi rozvytku suspilstva. *Ekonomika, upravlinnia ta administruvannia*. № 1. S. 51–63. (in Ukr.).
12. Formuvannia ekolohichnoi kompetentnosti uchniv pochatkovoï shkoly. Informatsiino-metodychni materialy z dosvidu roboty ROSChYSLAV Tetiany Viktorivny, vchytelia pochatkovykh klasiv komunalnoho zakladu «Akademichna himnaziia Kropyvnytskoi miskoi rady» / za nauk. redah. T. O. Pashanovoi. Kropyvnytskyi: KZ «KOIPPO imeni Vasylia Sukhomlynskoho», 2024. 56 s. (in Ukr.).
13. Franchuk, N. (2024). Ekolohichna osvita ditei: synerhiia ukrainsko-yevropeiskykh vidnosyn: monohrafia / za red. hrupy proiektu Erasmus + Jean Monnet Module Project: 101085524 – EcoEdEU – ERASMUS-JMO-2022-HEITCh-RSCH «Ecological education of preschool and primary school children: a European approach»; I. Stakhovoi, N. Kazmirchuk, I. Karuk, N. Baiurko. Vinnytsia: TVORY. S. 84–123. (in Ukr.).
14. Tsili staloho rozvytku ta Ukraina. URL: <https://www.kmu.gov.ua/diyalnist/cili-stalogo-rozvitku-ta-ukrayina>. (in Ukr.).
15. Shevchuk, V. Ya. (2006). Makroekonomichni problemy staloho rozvytku. Kyiv: Heoprynt. 200 s. (in Ukr.).
16. UNESCO. Education for Sustainable Development Goals: Learning Objectives. Paris: UNESCO, 2020. (in Eng.).
17. United Nations. Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development. New York: UN, 2015. (in Eng.).

Iryna Dorozh, Olena Dovhan

SUSTAINABLE DEVELOPMENT IN PRIMARY SCHOOL: INTEGRATING ECOLOGICAL AND ECONOMIC KNOWLEDGE INTO TECHNOLOGICAL EDUCATION

The article substantiates the need to rethink approaches to the development of environmental competence among primary school students within the framework of the New Ukrainian School, integrating the principles of sustainable development

and the national-cultural dimension of Ivan Ohiienko's vision of nature. The research emphasizes that contemporary education should not be limited to the transmission of environmental knowledge but should instead foster a value-based attitude toward nature, ecological awareness, and responsible behavior. Environmental competence in primary school students is understood as an integrative quality that combines cognitive, emotional, ethical, and practical dimensions aimed at cultivating ecological literacy and moral responsibility.

Ivan Ohiienko's philosophical and cultural understanding of nature serves as a foundation for integrating national heritage into environmental education. His concept of the spiritual unity of humans and nature provides a profound moral and cultural context for promoting sustainable development values in education. By incorporating Ohiienko's ideas into the curriculum, environmental education acquires a humanistic and axiological dimension that encourages students to perceive nature as a living and sacred part of their cultural identity.

The study also analyzes the current New Ukrainian School curriculum, identifying potential areas for enrichment with cultural, ethical, and value-oriented components rooted in Ukrainian traditions and folklore. This approach ensures a holistic development of ecological competence, harmonizing scientific understanding with moral and spiritual growth. The article concludes that the effective formation of environmental competence in primary school requires a synthesis of scientific, ethical, and cultural-educational components. Such a synthesis supports the creation of a new educational paradigm that aligns ecological awareness with the ideals of sustainable development and national self-awareness, fostering a generation of environmentally conscious, morally responsible, and spiritually mature citizens of Ukraine.

Keywords: environmental competence, New Ukrainian School, sustainable development, environmental education, spirituality, Ivan Ohiienko, national and cultural traditions, value-based attitude toward nature.

Отримано: 26.09.2025 р.